

venszközi Ügyvédszövetség által a Phönix életbiztosító társasággal megkötött ügyvédbiztosítás, mely 15.000—40.000 koronáig terjedő biztosítási összeget fizet ki a biztosítottaknak a normálnál jelentősen csekélyebb díj fizetése ellenében. Ezen biztosítás is azonban csak önkéntes és kötelező ügyvédbiztosítás (nyugdíj, vagy rokkantsági biztosítás) Csehszlovákiában még nincs. A csehszlovák ügyvédi kamarák állandó választmánya ugyan kidolgozott egy javaslatot az ügyvédek kötelező nyugdíj és rokkantsági biztosítására vonatkozólag, ezt a csehszlovákiai nyugdíjbiztosítások megalkotója *dr. Schönbaum* tanár is pártolta, azonban a kormány a javaslatot elutasította, mert ezen javaslat révén az ügyvédek tulajdonképpen ugyanazon állami hozzájárulásban részesültek volna, mint a magántisztviselők pénztára, a kormány azonban dacára annak, hogy az ügyvédség ezen igényét a szegényvédelemmel, stb.-vel indokolta, azt nem találta eléggé alaposnak.

Jelentékeny esemény volt a szlovenszközi jogéletben a Szlovenszközi Jogászegylet kassai osztályának november hó 27—28. napján történt megalakulása, melyen résztvett *dr. Fajnor Vladimír*, a Legfelső bír. elnöke is, aki igen dicséretes nyilatkozatot tett a régi magyar jogászokról és régi magyar jogéletről és akinek „Bíró és ügyvéd” című előadása az ügyvédi kar nagy megbecsülését mutató és a bírói függetlenség további kiépítését célzó kijelentéseinél fogva mindenütt igen nagy hatást váltott ki.

Dr. Tánzer Hugó ügyvéd.

ÜGYVÉDSÉG.

Gazdaságjogi kérdések és az ügyvédi rend.)

1. Gazdaságjogi kérdések vizsgálatánál elsősorban azt kell tisztázni, hogy ezen gyűjtőcím alatt az ú. n. „statikus jogrendszernek” elhatárolt területét értjük-e, amely „jus speciale”-ként van a jogrendszer egészébe illesztve, vagy pedig egy olyan kifejlődő és dinamikusan ható irányzatot, amely a jogrendszer belső strukturáját alakítja át. Erre a kérdésre az a válasz, hogy a gazdaságjog jogrendszerünknek nem egy elkülönített és csak az élet bizonyos vonatkozásaiban ható különös joga, hanem a modern gazdasági élet jogi strukturaváltozásának jelenségeire alkalmazott egyetemes megjelölés.¹⁾

*) Részlet szerzőnek a II. Országos Ügyvédi Értekezlet kari önszegély-bizottságának benyújtott előadói véleményéből.

¹⁾ Kapcsolatosan utalnom kell egy korábban megjelent monografiámban foglalt következő fejtegetéseimre: „Kétségtelen azonban.

A gazdaságjog tehát az átalakuló individuális gazdálkodás rendjében azt a célt szolgálja, hogy egyrészt a termelést racionalizálja, másrészt biztosítsa ennek elengedhetetlen előfeltételét: a helyes, jogos és méltányos egyensúlyt. Az individuális rendszerű gazdálkodás, amely számtalan életképes gazdasági egyed egymástól független termelő munkájából tevődik össze, önmagából természetes úton biztosította a gazdasági erők egymással szembenálló hatalmi egyensúlyát. Ezzel szemben azonban a kapitalista termelés által létesített nagyobb gazdasági egységek (részvénytársaságok, koncernek, trustók, kartelek) olyan hatalmi túlsúlyra tettek szert, amely mellett a „laissez faire” gazdasági rendszerének in idea teljes szabadsága megszűnt és a gazdasági hatalom az egyéni érdekeket lényegesen meghaladó

hogy a gazdálkodás kilépett az egyéni iniciativa és a mindennapi emberi életviszonyok fogalmi köréből és valami olyan új keretben jelentkezett, amely a személytelen gazdasági öncél fogalmának felel meg (Unternehmen an sich).

A termelésnek ez a formája, amelyről be kell vallanunk azt, hogy inkább kollektív módon felépülő, mint individuális gazdálkodás, hiszen kielégítve az emberi életviszonyok jogi szabályozása által. Mint-hogy pedig a gazdálkodás törvényszerűségei akkor is fennállanak, ha azoknak nincsen törvényes szabályozásuk, kétségtelenné válik, hogy egyrészt még a tökegyesülésben is csak az emberi életviszonyokat szabályozó tisztán individuális jogrendszer, másrészt a létező tényleges állapot között bizonyos harmóniátlanságot, kiegyensúlyozatlanságot találunk.

Hiába élünk az individuális jogrendszer világfelfogásában akkor, ha gazdálkodásunk bizonyos kollektivizált színezetet mutat és tovább kollektivizálódásra törekszik. *Elkerülhetetlen tehát a magánjog területének az állam közjogi hatalmával való kollíziója.*

Ennek a folyamatnak egy új szikrája volt a gazdaságjog (Wirtschaftsrecht) fogalmának megteremtése. A gazdaságjog mint új fogalom a magángazdálkodásnak azt az irányát jelzi, amely át van szöve közjogi elemekkel. Tehát az a határterület, amelyen az állam közjogi jellegű rendelkezései és szabályozási hatalma a magánjog területére behatol. Vegyesházassága ez a tiszta magánjogi jogrendszernek a közjog azon korlátozásaival, amelyek közérdek, vagy jogos magánérdekek védelme és irányítása jogcímén mind nagyobb és nagyobb szerepet követelnek gazdasági rendünk szervezésében és irányításában.

Ezen az úton rá kellett jönni arra, hogy nemcsak a közjog számol nagyobb egységekkel, mint az ember, hanem a XX-ik század első harmadának termelését, fogyasztását, gazdasági és szociális életét rendező jog is. *A jogfejlődésnek feladata tehát az, hogy megoldja az egyén viszonyát azokkal a magasabb gazdasági egységekkel szemben, amelyek ma a termelés tényezőiként jelentkeznek.*

Feladata az újabb jogfejlődésnek, hogy összhangot teremtsen magasabb gazdasági egységek között; — hogy megővja a gazdasági kollektivismus felé haladó úton az individuális jogrendszernek az emberiség számára prezentált legnagyobb értékét: az egyéni szabadság tiszteletét és biztosítékait.” (Részvénytársaság és részvényjog 1932.)

gazdasági öncél oldalán összpontosult.²⁾ A modern kapitalizmus fejlődése a gazdasági erőket, szorosabban meghatározva: a kistőkéket mágnesként szívta magához. Azonban a természetes fejlődésnek ez az iránya nem jelentette egyben azt is, hogy ezek a tőkék a produkció által megtermékenyülten visszatértek volna ahhoz a gazdasági erőforráshoz, ahonnan eredetileg kiindultak. Sőt ellenkezőleg, az öncélúvá vált tőke a mindinkább előtérbe kerülő és szociális irányú gazdaságpolitikai törekvésektől is függetleníteni kívánta magát; — mindinkább igyekezett kikapcsolni belső berendezéséből az elhulló kistőkéseken kívül az üzemait mozgató tömegeket is. Mindinkább igyekezett a termelést és adminisztrációt tökéletes gépekkel lebonyolítani. Ámde ez az irányzat a nagytőke egyeduralmát csak látszólag terjesztette ki, gazdasági berendezését csak átmenetileg racionalizálta, mert a másik oldalon egyrészt a munkanélkülivé vált kiegészítenciáknak milliói, másrészt a nagyüzem konkurrenciáját nem bíró kisüzemek elproletárizálódása a fogyasztóképesség zuhanásszerű csökkenésének eredményében jelentkeztek. Ezzel azután megkezdődött a nagytőke ezuttal csak gazdasági szempontból felemlített világos és látható krízise is. Nemcsak a munkanélküli milliók, a tönkrement kiegészítenciák, hanem a megállott gépek és kihűlt kazánok is bizonyítják, hogy kizárólag az individuális jogrendszer jogszabályainak alkalmazása mellett a kollektív keretben működő és ugyanilyen jelentőségű nagytőke nem képes az emberi boldogulás előmozdítására. Természetesen ezen absztrakciók mellett mint az élet minden jelenlégénél, itt is számtalan más hatóerő is mozgatja az egyensúly ingáját. Ez azonban az alapigazságok fennállását nem alterálja.

Minden életrevaló organizmus a fellépő betegségek ellen kitermeli a betegség csiráit kiölő antitoxinokat. A XX-ik században a világháború utáni gazdasági élet kaoszának az antitoxinja a gazdaságjog. Szellemesen jegyzi meg *Leon Duguit*:³⁾ „Le système juridique civiliste était d'ordre métaphysique, le système nouveau qui s'élabore et d'ordre réaliste.”

A gazdaságjog célja lényegében az, hogy jogrendszerünk rendkívüli kulturális és az emberi boldogság elősegítését célzó

²⁾ V. ö. *Heller Farkas* Közgazdaságtan 1925. I. 275. l. „A tőkében rejlő gazdasági hatalom nemcsak érvényesülési alakját illetőleg különbözik a puszta személyes vagy jogi alapon nyugvó hatalomtól, hanem érvényesülési irányát illetőleg is. Míg az utóbbi egy személy kezében inkább csak személyi, vagy családi vágyak és törekvések kielégítésére irányul, addig a tőkében rejlő hatalom mintegy maga is tárgyiasul és a gazdasági eredményt önmagáért az annak birtokában levő vállalkozó személyes szükségleteinek legmesszebbmenő kielégítésén túl keresi.”

³⁾ *Les transformations générales du droit privé depuis le Code Napoléon*, Paris 1920. 9. l.

eredményeinek fenntartása mellett, a gazdasági hatalmat és erőt jelentő nagy gazdasági egységeket harmonikusan illessze be az emberi élet sorsközösségébe racionalis tervgazdaság gondolatában felépülő méltányos egyensúlylétesítése által. A gazdaságjog módszere nem az, hogy magasabb gazdasági egységek önkormányzatát elvéve, abba az államhatalom politikai organizációját helyettesítse be. Ez szovjetszerű államkapitalizmus volna. A gazdaságjog a magasabb gazdasági egységek és pedig részvénytársaságok, koncernképződések, trustok és kartelek keretében a joggal való visszaélés vagy a jogi szabályozatlanságból eredő visszaélések kiküszöbölésére van hivatva. Hivatva van továbbá olyan hasonló irányú érdekközösségek megszervezésére, amelyek úgy politikai, mint gazdasági szempontból megfelelő ellensúlyt képviseljenek a nagytőke már-már személytelenné váló intézményeivel szemben. A gazdaságjog feladata tehát kétirányban állapítható meg: Legyen elsősorban a nagy gazdasági egységek belső ellenőrzésének és a közérdek szempontjai érvényesítésének megfelelő jogi eszköze, másodsor tegye a gazdasági szervezatlenség miatt gyengébb individuális összetételű társadalmakat megszervezésük által életképessé.

Ennél a gondolatnál abból kell kiindulni, hogy a nagytőke voltaképpen nem más, mint rendszerint kistőkék egyesüléséből előállott tőkekoncentráció. A nagytőke finansziális felkészültsége túlnyomó részben nem egy, vagy egyes forrásokból, hanem *a nemzet egész gazdasági erejének kimerítéséből, felszívásából táplálkozik.*⁴⁾ Ezenkívül a nagytőke prosperitása, gazdasági organizációja, céljai, szóval dinamikus életműködése nemcsak a jogilag érdekelték sorsára van döntő befolyással, hanem visszahatása a közgazdaság egyéb vonatkozásaira, sőt a gazdálkodó nemzet sorsára nézve is kétségtelen. Ezek az indokok, de főleg a szükségyszerűség törvénye adják meg az irányát annak a jogfejlődésnek, amely áttörve a „laissez faire” gazdaságpolitikai elvének, ma már elavult merev dogmáját, a tételes jog által törekszik a helyes és racionalis gazdálkodás biztosítására.⁵⁾ Ezek az intézmények ma még embrionális stádiumban

⁴⁾ V. ö. *Thaller—Percey*: Droit commercial Paris 1931. I. 320. l. „Seule la multiplicité des petites économies permet de constituer les grandes affaires; dans les démocraties, les gains se dispersent, il faut les grouper, les réintégrer dans les grosses entreprises.”

⁵⁾ V. ö. *Rudolf Müller Erzbach*: Wohin führt die Interessenjurisprudenz? Tübingen, 1932. 30. l. „Wie die Naturwissenschaften und die Medizin erst aufblühen und zu ihrer heutigen Bedeutung aufsteigen konnten, als sie sich von der Naturphilosophie und ihren unfruchtbaren Spekulationen gelöst hatten, ebenso wird auch die Rechtswissenschaft erst gedeihen können, wenn sie sich von den Wortillusionen, dem leeren Begriff — und Kategorienkult und von der inneren Autoritätsgebundenheit der Rechtsphilosophie in ihrer

állanak előttünk, de a fejlődés iránya már kétségtelen. A helyes irányban fejlődő gazdaságjognak különösen három jellemző elgondolására kell utalni. Az első a részvényjog reformgondolatában kifejezésre jutó mérlegvalódiság biztosítása és a materiális revízióra vonatkozó általános törekvés.^{o)} A második a tisztességtelen verseny gondolatának kiterjesztése által az ipar, a kereskedelem és a fogyasztás együttes érdekeit védeni kívánó szabályozás új rendszere. A harmadik a kartelképződéseket szabályozó törvényhozási kísérletek iránya. De ezen nagyon is markáns gazdaságjogi institúciók mellett elszövevényesedett jogéletünk minden vonatkozásában találunk olyan rendelkezéseket, amelyek jogrendszerünk alapvető elveivel szembevetva, politikai szempontból súlyal bíró érdekeket kívánnak védelemben részesíteni. Ez nem gazdaságjog, hanem érdekjogászat, amely egyrészt a jogbiztonságot veszélyezteti, másrészt a jogtudomány jelentőségében és komolyságában való hit megingatására alkalmas. Hogy csak többek között említsünk ilyen intézkedéseket, utalni lehet a túlzott adóvédelemre, egyoldalú moratóriumra, tulajdonjogi korlátozások túltengésére, dologi jogoknak politikai szempontból való csökkentésére, vagy éppen elvonására, az állami érdeknek közösség érdekeit félretevő absztrakt értelmezésére, amely egy a magánjogi rendszerünk felfogásával ellentétes adópolitikában jut kifejezésre. Azonban mindenütt, ahol akciókat találunk, reakcióval is számolni kell. Az ingának ilyen kilengései nem a gazdaságjog visszafejlesztését, hanem azt teszik szükségessé, hogy a jogtudomány az ujonnan kialakuló jogterületre az eddiginél lényegesen nagyobb figyelmet fordítson, mert ezen az uton halad gazdasági életünk alapvető strukturaváltozása, amelynek rendszeres felépítése által az emberi boldogulásnak új korszaka kezdődhetik, korlát nélküli szabadonbocsátása pedig kulturánkat veszélyeztetheti.

A gazdaságjog fogalomköre éppen egyetemes jelentőségénél fogva nem elégszik meg a gazdaságpolitika területével, hanem egyetemes politikai, illetve alkotmányjogi vonatkozásai is vannak. Ezt az érdekképviselések törvényes megszervezésének feladatában látom, amely azt a célt szolgálja, hogy az érdek-

---

heutigen Gestalt befreit und sich statt dessen so unentbehrliche Erkenntnismittel und Forschungziele wie die von der Rechtsphilosophie vernachlässigte Kunst der Beobachtung zu eigen gemacht und die ebenso vernachlässigte Kunst der inneren Zusammenhänge erst einführende Ursachenforschung. Dann werden sich auch jene Verantwortung gegenüber dem Leben und jene opferbereite Aktivität einstellen, welche die Rechtswissenschaft erst dazu befähigen, zugleich Dienerin und Führerin des Gemeinschaftslebens zu sein."

^{o)} V. ö. Kuncz: Törvénytervezet a részvénytársaságról 1926. 145—147. §§., ugyanő: Törvénytervezet a részvénytársaságokról 1932. 119—124. §§.; Doroghi: Részvényjogi novella 1932. 11—16. §§..

képviseltek társadalmi uton való szervezkedési versenyének kalandos és harcos individuálizmusa helyett kiegyenlítő és egyensúlyt biztosító utat adjon.

2. A gazdaságjog szükségszerű fejlődésének szemmel tartásában minden produktív foglalkozási ágak és társadalmi osztálynak jelentős szerep jut. Kétségtelen azonban, hogy a magyar ügyvédi rendnek ebben az aktivitást igénylő feladatkörben rendkívüli kötelezettségei vannak. Szükséges, hogy egyrészt tudományos és erkölcsi értékének megfelelő súlyával a jogfejlődés irányításában résztvegyen, másrészt hogy a gazdasági fejlődés megújuló rendjében saját gazdasági életének egzisztenciális előfeltételeit biztosítsa. Úgy vélem, hogy e két szempont közül egyiket sem lehet elhanyagolni és a másik nélkül megítélés vagy vizsgálat tárgyává tenni.

A fentiekben már rámutattam arra, hogy a gazdaságjognak tisztán cél vagy érdekjogként való kezelése nemcsak jogbizonytalanság által előidézett kaotikus zürzavarhoz vezetne, hanem állami és társadalmi berendezkedésünk alapvető jogelveinek is ellentmondva, intézményeink erkölcsi komolyságába vetett hitet volna képes megingatni. Nagyon élesen és meggondoltan kell distingválni afelett, hogy meddig terjed a közérdek méltányos és követelő parancsa, amely a magánjogi jogrendszer alapelveinek bizonyos korlátozását megengedi. Vigyázni kell arra, hogy a gazdaságjog kialakulásának jogcímén ősi jogintézményeink ne váljanak egy öncéllá vált absztrakt államban olyan fogalmakká, amelyeket hatalmi érdekből elő lehet venni és félre lehet tenni. Örködni kell a felett, hogy az érdektelen államhatalom ellenőrző és egyensúlyt fenntartó működése ne változzon át gazdasági aktivitássá, amelyben a gazdasági élet birájának magas pódiumáról leszállva, a polgári társadalom érdekétől elkülönült saját öncélját és érdekeit szolgáló félként lép fel. Ebben a körben úgy a jogászi, mint a laikus nagyközönség közvéleményének irányítása, új jogintézményeink súlyának mérlegelése a megfelelően képzett független magyar ügyvédi rend feladata. Azért különösen a magyar ügyvédségé, mert egyrészt a gazdasági élet gyakorlati jelenségeit szélesebb körben tapasztalati uton szemléli, másrészt pedig a magyar ügyvéd tradíciója volt mindig az, hogy egész erkölcsi súlyával örködjön klasszikus értékű jogintézményeinknek az élet szelleme szerint való fenntartása felett. Természetesen ennek a feladatkörnek a betöltése nem kizárólagosan az ügyvédségre hárul. Nagyértékű tudományos intézményeink a jogfejlődésnek újabb iránybaival intézményesen foglalkoznak, (többek közt a Magyar Jogászegylet Gazdaságjogi Intézete). Viszont azonban a magyar ügyvédségnek elsődendő feladata az, hogy a gazdaságjogi tudományos kutatások és eredmények mögött mint tárgyilagos közvélemény

álljon. Hogy lemérje azt, mi fejlődő és emberi boldogulást szolgáló intézmény és mi az ú. n. intervenciós jog vagy válságjog. Ehhez képest küzdeni kell az utóbbiak ellen, mert ezek az akár intervenciós, akár válságjog értékét képviselő jogszabályok a jog fundamentumát: a jogethikai bázist, a jog morális felépítését és következetességét támadják meg.

3. Ugyanekkor a magyar ügyvédségnek meg kell találni azt az utat, amelyben a jogfejlődés aktív munkása lehet. *Ez az új jogintézményekbe való szerves bekapcsolódás útja.*

A gazdaságjogban a gazdasági élet új institúcióit termelte ki, amelyek a jövőben előreláthatóan nagy mértékben fognak fejlődni és rendkívüli jelentőségűvé válnak. Ilyen intézmény ma a vállalati ellenőrzés szervezete. A vállalati ellenőrzés gondolatának az őskorában az európai kontinensen az ú. n. vállalati érdekeltségből autonóm uton megválasztott felügyelő bizottság felelt meg. Illetve nem felelt meg. Éppen ezért az angol vállalati ellenőrzés mintájára először mintegy gazdaságtársadalmi úton kialakult a vállalattól független, abba érdekeltséggel nem bíró revizorok ellenőrző tevékenysége. A modern jogfejlődés, különösen a részvényjogi reformtörekvések ezt az anyagi ellenőrzést törvényes uton kívánják rendszeresíteni. Ennek a materiális revízióknak két irányát különböztetjük meg. Az egyik az angol részvényjogban már az 1845. évi Companies Act által bevezetett és az 1908. évi Companies Act-al kötelezővé tett audit rendszerű ellenőrzés, a másik a német jogterületen kialakult és jobbára ellenőrző társaságok (Treuhandsellschaften) útján végzett vállalati ellenőrzés. E két megoldás között az a lényeges különbség, hogy az angol auditrendszer hites revizorokat, mint természetes személyeket állít a vállalati ellenőrzés fogánatosítására, míg a német rendszer ugyanezt külön e célra alakult kereskedelmi társaságok útján intézte.⁷⁾

Az intézményes magyar vállalati revízió az 1916. évi XIV. t.-c.-vel alapított Pénzügyi Központ működésével veszi kezdetét. A Pénzügyi Központ által fogánatosított nem kötelező és nem nyilvános revíziót inkább a német rendszerhez lehetne hasonlítani. Ezzel szemben a korlátolt felelősségű társaságról szóló 1930. évi V. t.-c. és az ennek alapján kibocsátott 45.000/1931. I. M. sz. rendelet az angol audit rendszer megoldását fogadják el. Ennek a vállalati revízióknak az a lényege, hogy a vállalat számadásait, üzlet és üzemvitelét a vállalaton kívül álló és a vezetőségtől teljesen független hites személyek vizsgálják meg. Ez a vizsgálat a vállalatot két, eddig eléggé szem előtt nem tartott intézkedésre kényszeríti: 1. A publicitási

⁷⁾ Az 1931. évi szept. 19-i német szükségrendelet életbelépése óta Németországban is előtérbe jutott az audit rendszerű vállalati ellenőrzés.

kötelezettség feltétlen betartására, 2. nemcsak alakilag, hanem anyagilag is valódi mérleg készítése által.

Világos tehát, hogy az anyagi ellenőrzést foganatosító személynek ahhoz, hogy feladatát kielégítően elvégezze, széleskörű gazdasági, valamint jogi ismeretekkel kell rendelkezni. Az anyagi ellenőrzést foganatosító ú. n. hites könyvvizsgáló működése nem merül ki a könyvek megvizsgálásában és a könyvelés alapjául szolgáló támlapoknak a könyvek tartalmával való összehasonlításában. Természetesen a könyvek adatainak a számadások (mérleg és mellékletei) adataival való összehasonlítása sem meríti ki az anyagi ellenőrzést. Az anyagi ellenőrzést foganatosító személynek meg kell vizsgálnia a számadások alapjául szolgáló *értékelések helyességét és ellenőriznie kell azt*. Épp így vizsgálat tárgyává kell tenni a könyvelés alapjául szolgáló jogügyleteket. Ebből az üzenvizsgálatból kialakult képből alkotja meg és foglalja jelentésbe tárgyilagoss véleményét. Az anyagi ellenőrzésnek ez a nagy materiája kétségtelenné teszi, hogy téves az a felfogás, amely az anyagi ellenőrzés foganatosítására *csak* mérlegképes könyvelőt kíván.

A 45.000/1931. I. M. sz. rendelet az új képesítés anyagát megállapítva, a hites könyvvizsgálói oklevél elnyerését vizsgálhoz köti, amelynek tárgyai a következők (7. §.): 1. Pénzügyintézetek üzemtana, számvitele és revíziója, 2. Ipari és egyéb vállalatok üzemtana, számvitele és revíziója, 3. Kereskedelmi váltó és csődjog, ideértve a kényszeregyezségi eljárást is, 4. Közgazdaságtan és közgazdasági politika, 5. Pénzügyi jog, különös tekintettel a hatályban lévő adó és illetékszabályokra.

Amint a vizsga tárgyaiból kitűnik, mind olyan kérdésekről van szó, amelyekben minden hiteljogász megfelelő jártassággal bír.

Meggyőződésem az, hogy a gazdasági élet és a gazdaságjog fejlődésének irányításában az új kialakuló hites könyvvizsgálói osztály, amelynek jogállása egy gazdasági közjegyző fogalmához lesz hasonlatos, nagy befolyást fog gyakorolni: *Kétségtelen, hogy ez az a munkatér, amelyen a magyar ügyvédség új érvényesülést és elhelyezkedést találhat.*

A fenti rendelet aképen intézkedik, hogy okleveles ügyvédet a kereskedelmi és csődjogból, valamint kényszeregyezségi eljárási jogból leteendő vizsga alól felmenti. Nem menti fel azonban közgazdaságtan és közgazdasági politika, pénzügyi jog, különös tekintettel a hatályban lévő adó- és illetékszabályokra című tárgykörből. Ez az ügyvédségre kétségtelenül sérelmes intézkedés, mert a pénzügyi jog és a közgazdaságtan, illetve közgazdasági politika nemcsak egyetemi studium és vizsga tárgya volt, hanem e tudományágak gyakorlati fejlődésének irányításában éppen a magyar ügyvédség vett tevékeny részt.

Kétségtelenül helyes a pénzintézetek és más vállalatok üzemtana és számvitele tárgyköréből gyakorló ügyvédet is vizsga alá bocsátani azért, mert ebben a körben rendszerint csak gyakorlati uton szereztek ügyvédek ismereteket. Az előkészület tehát megfelelő elméleti kiegészítésre, látókör szélesítésére és e tárgykör részleteinek megismertetésére is irányul. Aki azonban e tárgykörből megfelelő képzettséggel rendelkezik és jó eredménnyel vizsgát tud tenni, éppen ügyvédi oklevele és gyakorlati élettapasztalata alapján olyan széleskörű ismeretekkel rendelkezik, amelyek a vizsga többi tárgyai alól való teljes felmentését indokolják.

A korlátolt felelősségű társaságról szóló törvény életbe léptetésével kapcsolatban a kereskedelemügyi miniszternek az a jog biztosított, hogy egy esztendei időtartamon belül a gazdasági élet kiválóságai közül a hites revizori osztály megteremtése érdekében felmentvényt adjon a vizsga letétele alól a gazdasági élet azon reprezentánsainak, akik a vizsga tárgyai tekintetében megfelelő jártassággal rendelkeznek. Azt láttuk, hogy túlnyomó részben mérlegképes könyvelők, bankok ellenőrző osztályainak vezetői részesültek ilyen felmentvényben. Ez az alapján helyesnek elgondolt intézmény gyakorlati szempontból való félreértését jelentheti, mert ismételten és aláhuzottan hangsúlyozni kell, *hogy a materiális revíziónak ha nem is alárendelt, de egész kis részét teszi ki a valóságos könyvrevízió.*

Kétségtelen az, hogy az anyagi ellenőrzés lassanként tágitani fogja körét és az egyes vállalati ellenőrzés terrénumából kiemelkedve, mint intézmény a kartel és konzern ellenőrzés jogterületén is jelentékeny érvényesülésre fog találni. A kartelek ellenőrzésénél már a könyvrevízióknak sokkal kisebb jelentősége lesz, mint amilyennel az egyes vállalati ellenőrzés keretében bír. Viszont a vállalati revízió továbbfejlődése önként értetődően magával fogja hozni az összefüggő vállalatok egységes revíziójának intézményét: a konzern revíziót. A konzern revízió a magasabb gazdasági egységek továbbfejlődése mellett közérdekű. Annak a felderítését célozza, hogy az egyes vállalat keretében az érdekeltségek és gazdasági összefüggések helyesen vannak-e értékelve, mert ennek szakszerű megállapítása a konzernbe tartozó vállalatok revíziójánál nélkülözhetetlen. A revízióknak ez a köre, amelyben nemcsak materiális javakat, hanem jogviszonyokat kell áttekinteni és elbírálni, elsődrendű jogász feladat.

4. A gazdaságjog új fejlődési iránya is előreveti árnyékát. Ez a bankfelügyeletnek (Bankenaufsicht) az a rendszere, amelyet az 1931. évi szeptember hó 9-én életbe léptetett német szűkségrendelet a bankkuratorium és a bankok ellenőrzésére kirendelt birodalmi biztos létesítésével valószínűsített meg kísérletképen.⁸⁾

⁸⁾ V. ö. *Kuncz Ödön*: Német novelláris részvényjogi reform és a bankfelügyelet. Kereskedelmi Jog 1931. 11. sz.

A német szükségrendelet bankkuratoriuma egy a Reichsbank keretében felállított testület. A birodalmi biztos (Reichskommissar für das Bankgewerbe) hatóság, amely közvetlenül a birodalmi gazdasági miniszternek van alárendelve. A birodalmi biztosnak az a feladata, hogy a bankok, valamint a német hitelügy helyzetéről, különösen pedig külföldi kapcsolatairól állandóan informálódjék és a *német bankpolitikát a német közgazdaság érdekében befolyásolja*. („... die allgemeine Bankenpolitik vom Standpunkt der deutschen Gesamtwirtschaft aus zu beeinflussen.“ 3. §.) Kétségtelen, hogy e rendelkezés, amely egyelőre csak a bankvállalatokra terjed ki és a hitelélet rendszerességét kívánja ellenőrizni, valamint közérdekből befolyásolni, éppen a bankok szétágazó finansziális és ipari összeköttetéseinek fogva az egész gazdasági élet irányításának és befolyásolásának lehetőségét jelenti. Ebben a fogalomkörben a tervgazdálkodás intézményének előhírnökét láthatjuk, amely a magánjogi jogrendszer keretében a magántulajdon principiális alapelveinek fenntartása mellett a hatalmi egyensúlyát veszített gazdasági élet zürzavarát kívánja megszüntetni, illetve megfelelően rendezni. Ma még nem tudjuk, hogy ez a kísérleti intézmény gyakorlatilag milyen eredményeket fog a gazdaságjog további fejlődésére jelenteni. De kétségtelen, hogy ki fog alakítani egy olyan irányzatot, egy olyan törvényhozási törekvést, amely a gazdasági élet szakszerű befolyásolása által kíván a termelés és fogyasztás, a prosperitás és az emberi boldogulás érdekében rendet teremteni. Ez természetesen egy új gazdasági és jogpolitikai jelentőségű foglalkozási ágat fog kitermelni, amelyben az ügyvédi rendnek mint elsősorban szervezeti és ellenőri képzettséggel rendelkező osztálynak megfelelően részt kell venni. Egészen bizonyos, hogy ennek a gazdasági mozgalomnak a hullámai Magyarországra is elérkeznek. A magyar ügyvédség felébresztésétől, kellő felkészülésétől függ az, hogy a gazdaságjog intézményeibe bekapcsolódva, értékes munkatérhez jusson.

Természetesen, ha a magyar ügyvédség a gazdasági nyomorúság hatása alatt elmerül a mindennapi gondok tengerében, ha a mai sivár helyzetét nem arra használja, hogy még erősebb és fokozottabb munkát fejtessen ki saját szellemi felkészültségének, látókörének kiszélesítése végett, ha tehát a modern kor gazdasági strukturájának tanulmányozása és megismerése helyett megmarad a „Begriiffsjurisprudentiának” azon ma már papírgoggá váló képe mellett, amelyből a gazdasági élet állandó fejlődése folytán átforgató új gazdaságjogi szemlélet kialakult, abban az esetben feltétlenül le fog késni arról az expressvonatról, amelyen a világ ha gazdasági kataklizmákon keresztül is, feltétlenül egy jobb és emberibb életberendezkedés felé törekszik.

Dr. Groák László.